

Kari Arvola:

Energia, ilmasto ja politiikka

Ihmiskunta vaikuttaa ympäristöönsä monin tavoin, jopa hyvinkin voimaperäisesti. Maapallon väkiluku on 60-luvun alun jälkeen kaksinkertaistunut. Ihmiskunnan tarpeiden tyydyttäminen tapahtuu nykyisin teollisesti ja tavaramuotoisesti (aineelliset hyödykkeet, energia, informaatio, viihde). Systeemi toimii ja sitä johdetaan globaalien markkinoiden hallinnan kautta. Markkinat on tosin sanana vähän ongelmallinen, vapaa markkinatalous kun on nykyjärjestelmälle hyvin kaukainen asia.

Elintarvikkeet ja niiden perusraaka-aineet tuotetaan teollisen agrobisneksen piirissä. Vain pieni osa ihmiskuntaa elää oman ruoantuotantonsa varassa. Paluuta esiteolliseen ”vihreyteen” ei ole. Säästäväisyys on maapallon väestön enemmistön arkipäiväinen pakko. Yksilön ja perheen kannalta vapaaehtoisessa säästäväisyydessä ei mitään pahaa olekaan. Kulutustavaran tuottaminen edellyttää vakaata ja kasvavaa energiantuotantoa. Energian käytön hyötysuhde on huomattavasti parantunut edellisen ”energiakriisiin” eli 70-luvun jälkeen. Globaali väestödynamiikka ja varallisuuden lisääntyminen tarkoittaa silti energian käytön absoluuttista kasvua ja siis tarvetta energian tuotannon kasvattamiseen.

Bruttokansantuotteen kasvu ei onnistu missään energiankäyttöä vähentämällä. Yleistä kasvun linjaa ei pidä sekoittaa yksittäisen ihmisen askeesiin tai lakkojen monenlaisiin elämäntapakokeiluihin. Ne eivät kelpaa tavallisen ihmisen arkielämän malleiksi. Kasvu-käsitteellä spekuloidaan jatkuvasti ja runsaasti. Useimmat pohdiskelut ovat idealistisia ja perustuvat epärealistiseen käsitykseen ihmisen toiminnan tarvepohjasta ja motivaatorakenteista. Helposti unohtuu, että ratkaisujen tulee aina olla ns. tavallisen ihmisen käsitettävissä ja kustannettavissa. Säännöstely- ja pakkotalouskin hyväksytään, jos perustelut ovat vedenpitäviä, ts. kysymys on olemassaolon perusedellytysten turvaamisesta.

Hiili, öljy ja kaasu tyydyttävät maailmassa noin 80 % energian käytöstä. Kustannuksiin ja saatavuuteen liittyvistä syistä johtuu, että suunnilleen näin tulee olemaan vielä 30 vuodenkin kuluttua. Maaöljyn osuus alkaa lähivuosikymmeninä pienentyä, ydinvoiman ja hiilen osuus vastaavasti kasvaa, samoin jossakin määrin biopolttoaine ja muut toistaiseksi vähemmän merkittävät energiantuotannon muodot (maalämpö, tuulivoima, vuorovesienergia, vety).

Ilmasto

Ilmaston muutosten kytkeminen nykyiseen tuhmaavaksi luonnehdittuun elämäntapaan on luonteeltaan hypoteettinen. Viimeisin kampanja käynnistyi Yhdysvalloista 1980-luvun puolivälissä. Silloin ns. kasvihuoneilmiötä alettiin tuotteistaa politiikan välineeksi. Ilmasto eli pitkäkestoiset alueelliset sääolosuhteet ovat muuttuneet eri puolilla maapalloa aina ja hyvin eri tavoin. Yleensä muutosten syyt ovat erilaisia luonnollisia prosesseja. Luonto ei sinänsä tunnekaan katastrofeja, ihminen kyllä ja katkerasti.

Toisaalta ihmiskunta kykenee vaikuttamaan fysikaalisiin säättekijöihin monin tavoin. Metsien hävittäminen vaikuttaa sateisuuteen ja ilmakehän jäähdytysmekanismiin. Maanpinnan paljastaminen

yrkentää lämpötilaeroja ja voi muuttaa tuulisuhteita. Ilman epäpuhtaudet voivat lämmittää tai jäädyttää ilmakehää. Niillä on osuutensa myös jäätiköiden sulamisessa. Myös vesistöihin ja meriin suuntautuvilla päästövaikutuksilla on osansa sääilmiöiden kulussa ja muutoksissa. Monet suuriin ilmastoon liittyvät vaikutusmekanismit ovat yhä hämärän peitossa.

Sen sijaan pääsyntiseksi tehty hiilidioksidi ei ole saaste tai epäpuhtaus, vaan kaikelle elämälle välttämätön luonnonkaasu. Hiilidioksidi ei ole savua, höyryä, nokea tai pienhiukkasia. Maapallon ilmakehä on ollut nykyistä lämpimämpi nykyistä pienemmän hiilidioksidipitoisuuden vallitessa. Elämä on kukoistanut maapallolla monipuolisena myös silloin, kun hiilidioksiditaso on ollut nykyiseen verrattuna moninkertainen. Historian suurissa sykleissä hiilidioksidin lisääntyminen on seurannut lämpötilan nousua 800-1000 viiveellä. Ihmisen osuus ilmaan tulevan hiilen kierrossa on alle 3 prosenttia. Hiilidioksidi ilmastoon katastrofaalisen lämpenemisen syynä onkin myytti. Asiallisesti ottaen ilmakehä on viimeisten 100 vuoden aikana lämmennyt keskimäärin vain 0,7 astetta. Näillä asteen osilla ei jäätiköitä sulateta, syyt ovat moninaisia.

Ilmastokatastrofin povaaminen perustuu tietokonemallien avulla laadittuihin skenaarioihin. Ne eivät ole ennusteita. Tulevan ilmastoon ennustaminen kyseisillä malleilla ei ole mahdollista. Mallien avulla ei kyetä ennakoimaan esim. La Nina –ilmiötä, vaikka sen avulla yritetään juuri nyt selittää esim. meneillään olevaa yleistä viilenemistä. Mallit eivät osanneet kertoa 2000-luvun ilmakehän lämpenemisen pysähtymistä. Ehkä tunnetuin ilmastomalli on James Hansenin käsialaa 1980-luvulta. Sen paras eli ”viilein” versio osuu suhteellisen hyvin yhteen tämänhetkisen keskimääräisen lämpötilan kanssa. Hansen kuitenkin oletti mallia laatiessaan, että hiilidioksidin kasvu olisi pysähtynyt vuonna 2000. Kallista ja älykstä arvuuttelua, ei paljon muuta.

Ilmastomallit ovat parhaimmillaan monimutkaisia (ja kalliita) heuristisia työkaluja, joiden avulla on hyvä spekuloida mahdollisia kehityskulkuja. Ratkaisevat ilmakehän ja valtamerien termodynamiikkaan liittyvät prosessit ovat suurelta osin hämärän peitossa. Siksi mallien avulla ei voida, eikä pidä edes yrittää sanoa jotakin sitovaa tulevaisuuden maailmasta.

Energia ja ympäristö

Perustava ja jatkossa potentiaalisesti kärjistyvä ongelma on tunnetusti öljyn väheneminen. Ei sentään loppuminen eikä toistaiseksi edes todellinen niukkuus. Kärjistäen nykyinen ongelma on luotu paljolla poliittisella puheella ilmastokatastrofista. Ongelma heijastuu kaikkiin energiapoliittisiin ratkaisuihin ja sitä kautta kansainväliseen talouteen ja kansantalouksiin.

EU:n piirissä öljystä syntyvää energiaongelmaa käsitellään poliittisin päätöksin ilmastonsuojelullisena tehtävänä. Kyseessä on hattutempu, jonka tarkoitus on saada poliittisten toimijoiden käyttöön riittävä pelote energiaa koskevien ratkaisujen läpiviemiseksi. Näin poliittisen vallan työkalupakkiin on rakennettu uusi ja tehokas legitimaatioväline. Teet lähes mitä vain, aina voit vedota ilmastoon suojelemisen tarpeisiin. Ja näin myös tehdään.

Vasemmistolaiseksi itsensä mieltävä poliittinen liike on tässä yhteydessä ristiriitaisessa tilanteessa. Se saattaa olettaa, että mediavallan jatkuva rumputuli on synnyttänyt pakon tukea abstraktista ilmastonsuojelua kannatuksen menettämisen pelossa. Erityisesti nuoret potevat maailmantuskaa. Mutta onko ilmastoon kytkeytyvä panikointi oikea keino lievittää tuskaa? Vai onko se nähtävä nuorten tulevaisuuden kannalta haitallisena, jopa kohtalokkaana tekijänä? Mitä hysterian ja pelon ilmapiirissä kasvaminen merkitsee mielenterveyden kannalta?

Rationaalisesti ajatellen ihmisyksilö on 1,5 kilowatin teholla käyvä kone. Se tarkoittaa, että kaikki mitä teemme, kuluttaa energiaa, myös nukkuminen, puhuminen, syöminen ja istuminen. Kaikkiin hyödykkeisiin sisältyy energiaa, niin kirjaston kirjaan, DVD-levyyn, leipään, makkaraan kuin elokuvalippuunkin. Rakennustarvikkeet, polttoaineet, teräs yms. kaikki sisältävät mittavan panoksen energiaa. Ja nyt energia on muuttunut näennäisesti niukaksi, röyhkeän keinottelun alaiseksi hyödykkeeksi, johtuen suurelta osin poliittisista päätöksistä ja päättäjien markkinoille edesvastuuttomasti antamista signaaleista.

Politiikka

Edellä sanotun johdosta erityistä huomiota politiikassa tulisi kiinnittää energiapolitiikkaan, tapahtumiin energian ympärillä. Jatkossa yhä useampi kiista ja ongelma palautuu energiaan, sen tuotantoon, jakeluun, kulutukseen, hintaan ja tuotannon tapaan. Poliittisen liikkeen ei kuitenkaan pitäisi ryhtyä kulluttajaneuvojaksi, sille touhulle on omia järjestöjään ja median laaja kirjo toittamassa ohjeitaan. Vasemmistolaisen liikkeen päähuomio tulisi mielestäni kiinnittää nykyisen ja tulevan kannattajakunnan etujen asiantuntevaan ajamiseen meneillään olevassa myllerryksessä.

Ympäristöpolitiikka on tärkeä toiminnan alue. Ei kuitenkaan ole mitään syytä pyrkiä johtavaksi ympäristöpuolueeksi eräiden demarien tapaan. Se aika elettiin jo 70-luvulla. Silloin mahdollisuus tuolaiseenkin rooliin olisi vielä ollut olemassa. Sen sijaan nyt voisi profiloitua älykkään, realistisen ja valittuihin kohteisiin keskittyvän, elinympäristöä suojelevan ja vahvistavan toiminnan poliittiseksi voimaksi.

Pääpaino tulisi asettaa oman maan ongelmille, ei globaalin pahoinvoinnin ja maailman epäkohtien abstraktiseen ja kalliiksi tulevaan poistamiseen. Globaaleista ongelmista poliittisen puolueen on tietenkin oltava tietoinen ja osallistuttava niiden vähentämiseen ja torjumiseen valtion budjetin antamissa raameissa. Vaatimus konkreettisuudesta ja resurssien järkevästä käytöstä soveltuu toimintaan myös alueilla ja kunnissa.

Energiantuotannon rakenteet ja koko infrastruktuuri kotitalouksia myöden ovat tulossa suurten muutosten kohteeksi. Siihen käytetään paljon rahaa. Tämä raha pyritään ottamaan suoraan ihmisten kukkaroista leikkaamalla kulutusta verojen ja hintojen kohoamisen sekä inflaatiokehityksen avulla. Legitimaatio haetaan ilmaston suojelusta. Peukalosääntö kuuluu: Mitä pienemmät tulot, sitä suuremman osuuden energiasidonnaisten hyödykkeiden kulutus käytettävissä olevasta rahasta nappaa. Eivätkä tästä keskituloisetkaan halvalla tule pääsemään.

Nyt voisi olla sopiva aika käydä poliittisia linjauksia kriittisesti läpi. Sitä kautta saattaisi löytyä vasemmistolle uusia tehtäviä, jotka ainakin joidenkin nettikeskusteluiden perusteella näyttävät olevan vähän hakusalla.